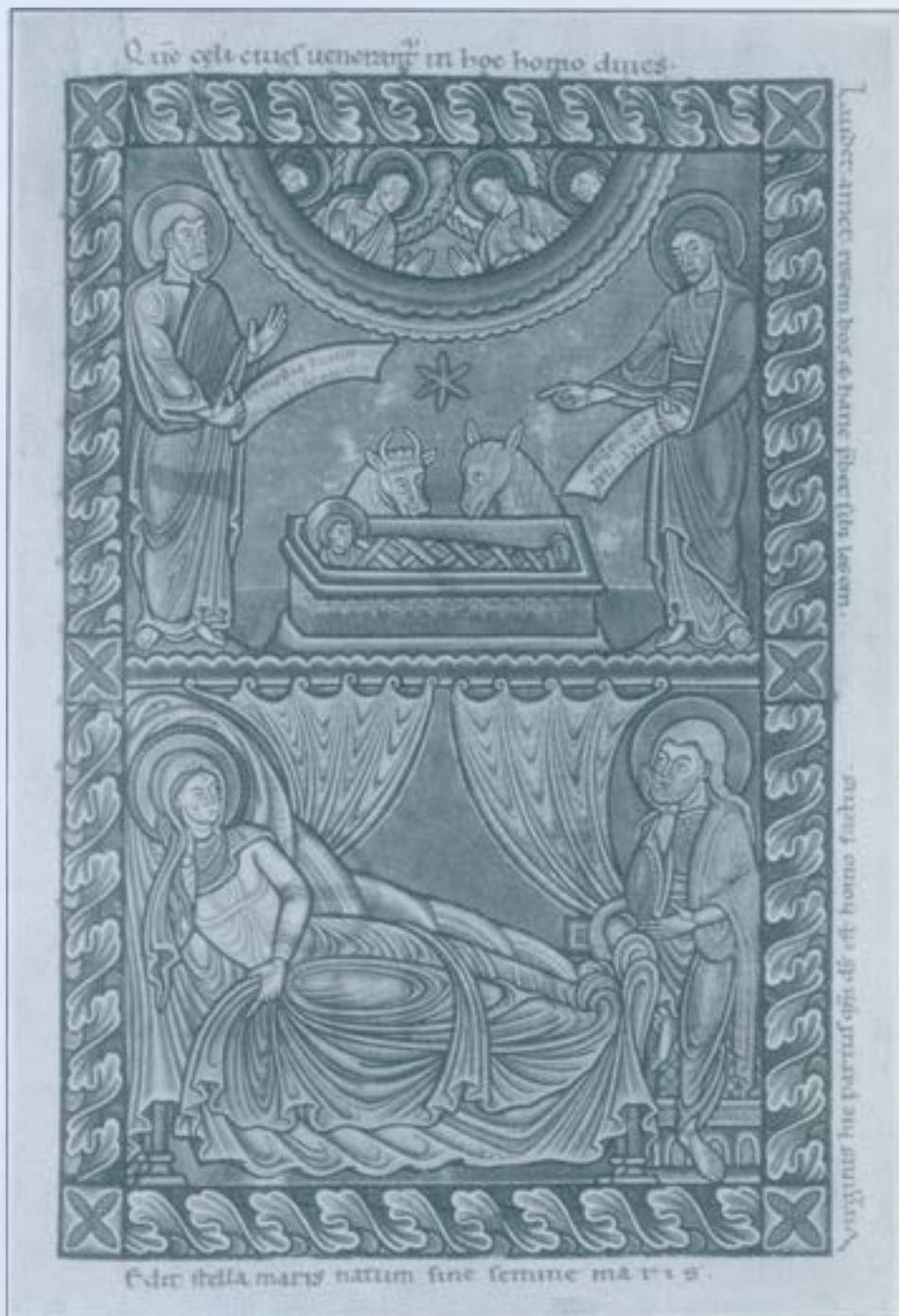

Art Romànic

El naixement en unes miniatures germàniques

per Ramon Vall i Rimblas

Acostumats com estem a valorar, i a que s'ens valori, el nostre art romànic, degut en bona part a la magnífica labor empresa anys ha d'estudis i de formació d'uns museus que podem considerar els millors d'Europa (i del món, ja que fora d'Europa només podem fer esment del The Cloisters de Nova York) moltes vegades oblidem la condició de "marca" que tenia Catalunya en aquella època, amb totes les limitacions que això comporta, sobretot en l'aspecte cultural. Evidentment que Ripoll constituïa un focus important d'irradiació a Europa de la cultura aràbiga; que l'abat Oliba fou una figura gegantina dintre el món civilitzat d'aleshores; però el nostre no era més que un petit país que acabava de deseixir-se del domini franc i que maldava per assolir la seva identitat i arrodonir el seu territori: no oblidem que Tarragona, la seu metropolitana a la que de dret pertanyia, no fou incorporada al país fins el primer quart del segle XIII, tres-cents anys després de l'ocupació de Barcelona pels francs. Aquests tres segles de lluites i ràtzies comporten, evidentment, que les nostres manifestacions culturals i artístiques quedin molt al dessor de les que es donaven a la resta d'Europa. I que en molts aspectes no fésim gairebé altra cosa que imitar i copiar allò que es feia en els països més avançats o més cultivats. Avui ens fixarem en la repercussió que tingué en l'art un major aprofundiment en l'estudi de la teologia, centrant-nos en la consideració de dues miniatures de la regió renana-mosana referents al Naixement de Jesús, en les quals aquesta profunditat teològica i escripturística hi és evident. La primera correspon a un Evangeliari de l'abadia mosana d'Averbode, dels voltants de l'any 1175. La representació ocupa tota una pàgina. Està emmarcada per una orla amb uns elements d'inspiració vegetal i unes llegendes exteriors que glossen els temes representats més pròxims. Consta de dos registres que ocupen cada un mitja pàgina: el superior ens vol fer veure com el naixement de Jesús està inserit desde l'eternitat en el pla de Déu. Jesús, embolcallat i faixat dins de la menjadora, que sembla més una arca que un obi, mig in-

Evangeliari d'Averbode (entre 1165-1180)

corporat, atén a allò que s'esdevé. Darrera el cóm hi veiem el bou i la mula; i al centre l'estrella dels Reis. A la part de dalt els cels s'obren i ens deixen veure quatre àn-

gels que s'admiren de l'esdeveniment. A cada costat de l'Infant hi ha un profeta, fàcils de reconèixer tots dos pels escrits que duen a les mans: l'un és Habacuc amb

Col.labora

BANC

Evangeluari de Colònia (segon quart s.XI)

la frase *in medio duorum animalium cognosceris* "el reconeixereu en mig de dos animals" que correspon a la versió alexandrina de la Bíblia, anterior a la Vulgata. L'altre és Isaïas, amb el seu *puer natus est nobis...*, fragment de la seva profecia que es canta per Nadal en l'Introït de la missa de dia: "Un infantó ens és nat, se'ns ha donat el Fill; damunt les seves espatlles duu l'imperi diví..." El mateix Isaïas havia escrit també: "El bou coneix el seu propietari i l'ase l'estable del seu amo Israel no comprèn..." En aquest registre superior, doncs, veiem com en Jesús s'acompleixen les profecies i com en la seva Epifania, figurada per l'estrella, s'estén arreu la Bona Nova. I conseqüentment, la Humanitat, al revés d'Israel i imitant el bou i la mula, el comprèn i reconeix. Així ens ho aclareixen les llegendes: *Quem celi cives veneratur...* "els ciutadans del cel el veneren..." referit als àngels; i *Laudet amet regem bos...* "El bou lloa i estima el rei; i la seva llei accepta" comenta pel bou.

En el registre inferior dintre la intimitat que guarden unes cortines hi veiem la Mare de Déu mig ajaçada al llit i Sant Josep, al seu costat, assegut: tots dos tenen la mirada perduda enllà, meditant el gran Misteri, tal com donen a entendre les llegendes corresponents de l'orla: *Virginis hic partus est homo factus* "Heu aquí el part d'una verge, pel cual Déu s'ha fet

home" pensa la Mare de Déu. I sant Josep *Edit stella maris natum sine semine maris* "L'estrella del mar ha infantat el nadó, sense sement d'home".

Una altra representació encara més profunda la trobem en un Evangeluari de Colònia, del segon quart del segle XIè. L'escena ocupa també tota la pàgina; al seu centre hi creix, vertical, un arbre (L'arbre de Jessè tal volta?). Està també dividida horitzontalment en dos registres. En el superior hi veiem l'Infant dintre de las menjadora, amb l'estrella de l'Epifania. Està tot sol, sense la Mare de Déu ni sant Josep; en posició invertida, és a dir baixant del cel, un cor d'àngels li canta lloances; un d'ells anuncia alas pastors, a la Humanitat, doncs, la Bona Nova. A la cara interior de la menjadora hi llegim *Verbum caro factus est* "El Verb s'ha fet carn" frase del començament de l'Evangeli de sant Joan. El registre de sota té el quadrant superior dret ben buit i llis, llevat de la frase, continuació de l'anterior *et habitavit in novis* "i habità entre nosaltres", com indicant que aquesta cohabitació de Jesús amb la Humanitat es fa en silenci, sense fer remor, sense trencar cap

canya ni apagar cap ble. Però si que amb plena efectivitat, com dóna a entendre l'escena de la Transfiguració que omple la resta del registre i la cloenda de la frase evangèlica que, col·locada a la base de la representació, n'és el resum: *Et vidimus gloria eius...* "I hem vist la seva glòria que li ve del Pare com a Fill únic que n'és".

Quan veiem doncs, en algun dels nostres frontals, que la menjadora, l'Infant i el bou i la mula queden dalt de l'escena, com flotant en l'aire; i sant Josep i la Mare de Déu resten pensatius a la part inferior, no ens n'estranyem. Obeeix a reminiscències de figuració molt profundes que l'artista nostre potser ni coneixia. La seva ignorància, però, no feia la seva obra més eixorca ni menys pietosa. No és pas de la sabiduria humana d'on prové la Salut; sinó d'aquella bona voluntat que genera la pau que cantaven els àngels i que cada any, per Nadal, ens desitgem mútuament els uns als altres.

□

Frontal de Sagàs (sobre el 1200)